

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ
PUBLIC FINANCE

УДК 336:330.34-022.32(477)

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.21.113-122>

Гребеношко В.О.

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІСКАЛЬНОГО
МЕХАНІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ЦІЛЕЙ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ**

Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401,
тел.: +38 (044) 293-11-10
e-mail: kigdav3d@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3320-847X>

Анотація. У статті здійснено ретроспективний аналіз становлення та розвитку фіскального механізму України в контексті трансформаційних змін, що відбувалися впродовж 1991–2025 років. Метою статті є здійснення ретроспективного аналізу розвитку фіскального механізму в Україні з 1991 по 2025 рік з метою виявлення ключових етапів трансформації, чинників впливу та системних проблем, а також формування методологічних засад для його подальшого вдосконалення у контексті викликів сталого розвитку. Для досягнення мети дослідження використовувалися такі методи: історико-логічний метод для послідовного аналізу еволюції фіскального механізму в контексті економічних і політичних змін; порівняльний аналіз для зіставлення основних характеристик фіскальної політики на різних етапах розвитку; метод системного підходу для визначення структури фіскального механізму як цілісної системи з урахуванням взаємозв'язків між його елементами. На основі періодизації виділено ключові етапи еволюції фіскальної системи, зокрема: формування базових елементів після здобуття незалежності; інституційне закріплення податково-бюджетних засад; запровадження кодифікованої моделі регулювання; децентралізація фіскальних повноважень; цифровізація податкового адміністрування; адаптація до умов війни та викликів сталого розвитку. Особливу увагу приділено аналізу впливу політичних і макроекономічних факторів на функціонування фіскального механізму, а також його ролі у забезпеченні бюджетної стабільності, економічного відновлення та досягненні національних цілей сталого розвитку.

У результаті дослідження визначено сильні та слабкі сторони трансформацій фіскального механізму, встановлено його динамічну залежність від зовнішніх шоків і внутрішньої політики, а також окреслено перспективи реформування з урахуванням євроінтеграційного курсу та потреб післявоєнного відновлення. Отримані результати можуть бути використані при формуванні стратегій фіскальної політики України, орієнтованих на стійке зростання, прозорість, децентралізацію та ефективне управління публічними фінансами.

Ключові слова: фіскальний механізм, сталий розвиток, періодизація, адаптація, економічна стабільність.

Hrebenozhko V.O.

**RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF THE FISCAL
MECHANISM IN UKRAINE AND ITS ADAPTATION TO SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS**

Hryhorii Skovorods University in Pereiaslav,
Ministry of Education and Science of Ukraine,

Department of Finance,
Sukhomlynsko St., 30, Pereyaslav, Kyiv region,
08401, Ukraine,
tel.: +38 (044) 293-11-10,
e-mail: kigdav3d@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3320-847X>

Abstract. The article provides a retrospective analysis of the formation and development of Ukraine's fiscal mechanism in the context of the transformational changes that took place during 1991–2025. The purpose of the article is to conduct a retrospective analysis of the development of the fiscal mechanism in Ukraine from 1991 to 2025 in order to identify the key stages of transformation, influencing factors and systemic problems, as well as to form methodological foundations for its further improvement in the context of sustainable development challenges. To achieve the research objective, the following methods were used: historical and logical method for a consistent analysis of the evolution of the fiscal mechanism in the context of economic and political changes; comparative analysis to compare the main characteristics of fiscal policy at different stages of development; a systematic approach to determine the structure of the fiscal mechanism as an integrated system, taking into account the interrelationships between its elements. Based on periodization, the key stages of the fiscal system's evolution have been identified, in particular: the formation of basic elements after independence; institutional consolidation of tax and budgetary principles; introduction of a codified regulatory model; decentralization of fiscal powers; digitalization of tax administration; adaptation to the conditions of war and sustainable development challenges. Particular attention is paid to analysing the impact of political and macroeconomic factors on the functioning of the fiscal mechanism, as well as its role in ensuring budget stability, economic recovery and the achievement of national sustainable development goals.

The study identified the strengths and weaknesses of the fiscal mechanism's transformation, established its dynamic dependence on external shocks and domestic policy, and outlined prospects for reform, taking into account the European integration course and the needs of post-war recovery. The results can be used in the formulation of Ukraine's fiscal policy strategies aimed at sustainable growth, transparency, decentralization and effective public finance management.

Keywords: fiscal mechanism, sustainable development, periodization, adaptation, economic stability.

Вступ. В сучасних умовах реалізація моделі сталого розвитку стала ключовим пріоритетом для більшості країн світу, зокрема й для України. Після приєднання до глобальної ініціативи ООН [1] щодо Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати власну економічну політику до вимог соціальної інклюзивності, екологічної відповідальності та економічної збалансованості. У цьому контексті фінансова політика відіграє визначальну роль як базовий інструмент забезпечення фінансової стійкості держави та спрямування ресурсів на реалізацію пріоритетів сталого розвитку.

Зростання бюджетного навантаження внаслідок військових дій, потреба у післявоєнному відновленні, посилення децентралізації, а також необхідність виконання міжнародних зобов'язань у межах Угоди про асоціацію з ЄС - усе це обумовлює актуальність перегляду принципів і механізмів фінансового регулювання. На сучасному етапі особливої важливості набуває питання ефективного використання фінансового інструментарію для стимулювання екологічних інвестицій, зменшення соціально-економічних диспропорцій, підтримки інноваційної діяльності та фінансування екологічної трансформації економіки.

Незважаючи на наявність окремих ініціатив (зелене оподаткування, екологічні збори, податкові пільги для інвестицій у відновлювану енергетику), фінансовий механізм сталого розвитку в Україні перебуває на етапі становлення та характеризується фрагментарністю, нестачею стратегічного бачення і недостатньою

інституційною спроможністю. Водночас світова практика демонструє значний потенціал фіскального механізму у забезпеченні довгострокових цілей сталого розвитку.

Проблематика дослідження фіскального механізму забезпечення сталого розвитку знаходить своє висвітлення у наукових працях вітчизняних вчених із виокремленням різних аспектів цього питання, зокрема: О. Гуменюк [2] досліджує взаємозв'язок фіскальної політики та сталого розвитку, аргументує пріоритетність використання інструментарію фіскальної політики для досягнення цілей сталого розвитку в Україні; Т. Бондарук [3] розглядає вплив фіскальної політики на сталий розвиток територій в умовах воєнного стану, зокрема роль податкових та бюджетних інструментів у підтримці економічної стабільності; Т. Кравець [4] аналізує сучасні тренди фіскальної політики України, її адаптацію до умов війни та перспективи розвитку в контексті сталого розвитку; В. Мельник, В. Руденко [5] аналізують вплив фіскального механізму на інвестиційний розвиток суб'єктів господарювання.

Отже, дослідження теоретико-методологічних засад, практичних аспектів та ретроспективний аналіз формування фіскального механізму сталого розвитку в Україні є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє визначити шляхи підвищення ефективності державної політики, узгодити її з глобальними цілями сталого розвитку та створити передумови для соціально-економічної трансформації в посткризовий період.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення ретроспективного аналізу розвитку фіскального механізму в Україні з 1991 по 2025 рік з метою виявлення ключових етапів трансформації, чинників впливу та системних проблем, а також формування методологічних засад для його подальшого вдосконалення у контексті викликів сталого розвитку. Для досягнення мети дослідження використовувалися такі методи: історико-логічний метод для послідовного аналізу еволюції фіскального механізму в контексті економічних і політичних змін; порівняльний аналіз для зіставлення основних характеристик фіскальної політики на різних етапах розвитку; метод системного підходу для визначення структури фіскального механізму як цілісної системи з урахуванням взаємозв'язків між його елементами.

Результати. Результативність функціонування фіскального механізму держави проявляється у його здатності забезпечувати стійкий економічний розвиток шляхом реалізації заходів, спрямованих на його формування та удосконалення. Фіскальний механізм вважається ефективним за умови відповідності визначеним цілям і досягнення прогнозованих результатів на різних рівнях державного управління відповідно до історичного етапу розвитку держави.

В історичний ретроспективі фіскальний механізм пройшов етапи та рівні трансформацій разом із розвитком та становленням української державності. Даному питанню присвячено чимало наукових праць, які висвітлюють генезу фіскального механізму в цілому та його окремих складових починаючи з часів Київської Русі й до сьогодення, зокрема, вітчизняними та зарубіжними авторами виділяються такі основні періоди [6, с.19-20; 7, с.323; 8, с.392; 9, с. 26; 10, с. 274; 11, с.344; 12, с.27; 13, с.4-5; 14, с.94]:

- часи Київської Русі (IX – середина XIV ст.);
- часи Польсько-Литовського королівства;
- доба Річі Посполитої (XVI ст. - середина XVII ст.);
- часи Московського царства (середина XVII ст. - XVIII ст.);
- доба Запорізької Січі (XVII ст. - перша половина XIX ст.);
- часи Австро-Угорської імперії (перша половина XIX ст. – початок XX ст.);
- часи Російської імперії (друга половина XVIII – початок XX ст.);

- доба Української Народної Республіки (1917-1920 рр.);
- радянські часи (1918 – 1991 рр.).
- сучасний період незалежної України (1991 р. - сьогодення).

В рамках даного дослідження, саме ретроспективного аналізу функціонування фіскального механізму в Україні та його адаптації до цілей сталого розвитку, вважаємо за доцільне розлого розглядати трансформацію та становлення фіскального механізму на сучасному етапі розвитку незалежної України починаючи з 1991 р. й до сьогодення, що, на нашу думку, цілковито відповідає цілям сталого розвитку та особливостям суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку сучасної української державності.

За результатами проведеного ретроспективного аналізу нами було виділено наступні основні етапи становлення та розвитку фіскального механізму в Україні.

I етап - 1991–1994 - формування основ фіскальної системи України.

Період 1991–1994 років ознаменувався формуванням базових засад фіскальної системи України як незалежної держави. Після розпаду Радянського Союзу, Україна успадкувала фрагментовану, непрозору, та переобтяжену податкову модель, що була орієнтована на централізоване планове господарство. У нових умовах соціально-економічної трансформації постала гостра потреба в розробці національного фіскального механізму, придатного для функціонування в умовах ринку.

Прийняття Закону України «Про систему оподаткування» у 1991 році стало першим кроком до формалізації податкових відносин. У документі було визначено перелік податків, зборів та обов'язкових платежів, що мали справлятися на території України. Проте відсутність уніфікованих методів адміністрування податків, недостатня інституційна спроможність державних органів, а також правова невизначеність призвели до фіскальної нестабільності. Особливої гостроти ситуація набула через гіперінфляцію 1992–1993 років, що сягнула астрономічних показників (понад 10000% у річному вимірі), практично знищивши дохідну базу бюджету [15].

На тлі загальної фінансової кризи держава вдалася до введення нових податків та зборів, більшість з яких мали короткостроковий ефект і призводили до збільшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання. Одним із важливих інституційних кроків стало створення Державного казначейства України у 1993 році, що дало змогу поступово переходити до системи касового виконання бюджету [16].

Цей період також ознаменувався початком боротьби з тіньовою економікою, формуванням державної податкової служби та перших кроків у напрямі створення правових підвалин бюджетного планування. Хоча ефективність фіскального механізму залишалась низькою, саме в цей період було закладено інституційну основу для подальших реформ.

II етап - 1995–2000 - становлення національного фіскального механізму.

Період 1995–2000 років був визначальним для становлення фіскального механізму України. У цей час відбувалося формування національної податкової системи, адаптованої до умов ринкової економіки.

У 1996 році було створено Державну податкову адміністрацію України (ДПАУ), яка стала центральним органом виконавчої влади у сфері оподаткування. Це дозволило централізувати управління податковою системою та підвищити ефективність податкового адміністрування.

У 1997 році було прийнято нову редакцію Закону України "Про систему оподаткування", яка уточнила перелік податків і зборів, а також визначила принципи їх справляння. Це сприяло уніфікації податкового законодавства та зменшенню податкового навантаження на суб'єктів господарювання.

У 1999 році було запроваджено спрощену систему оподаткування для малого бізнесу, що передбачала сплату єдиного податку. Цей крок був спрямований на легалізацію підприємницької діяльності та стимулювання розвитку малого підприємництва.

Проте, незважаючи на позитивні зрушення, фіскальний механізм України в цей період стикався з низкою проблем. Серед них – високий рівень податкової заборгованості, недосконалість податкового адміністрування та низький рівень податкової культури. Крім того, економічна нестабільність та фінансові кризи ускладнювали процес реформування фіскальної системи.

III етап - 2001–2004 - інституційне оформлення фіскальної системи України.

Період 2001–2004 років ознаменувався суттєвим етапом інституціонального оформлення фіскальної системи України. На відміну від попередніх років, які були переважно реактивними, початок нового тисячоліття засвідчив прагнення держави до систематизації податково-бюджетних відносин та наближення їх до європейських стандартів.

Однією з ключових подій стало прийняття у 2001 році Бюджетного кодексу України. Цей документ уперше на законодавчому рівні структурував бюджетну систему, встановив єдині правила бюджетного процесу, а також розмежував повноваження та відповідальність між органами державної влади та місцевого самоврядування у сфері формування та виконання бюджетів [17]. Кодекс заклав основи середньострокового бюджетного планування, прозорості та підзвітності фінансової політики держави.

Водночас важливим інструментом для легалізації малого бізнесу стало впровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Вперше відповідне законодавство було запроваджено ще в 1998 році, однак саме у 2002–2003 роках система була значно вдосконалена, зокрема розширено перелік суб'єктів, що могли нею користуватися.

Однак незважаючи на інституційні досягнення, фіскальна система все ще стикалася з низкою проблем: високий рівень корупції в органах податкової служби, нестабільність законодавчого поля, часті зміни у податкових ставках та нормах, що створювали правову невизначеність для бізнесу.

Цей період також позначився активізацією співпраці з Міжнародним валютним фондом та Світовим банком. У межах цих програм розпочалися перші кроки до модернізації податкової служби, зокрема шляхом переходу на електронні форми звітності та розробки концепції податкової реформи [18].

IV етап - 2005–2010 - період фіскальної лібералізації та нестабільності.

Період 2005–2010 років був складним і суперечливим у розвитку фіскального механізму України. З одного боку, нова влада, що прийшла після Помаранчевої революції, задекларувала курс на податкову лібералізацію та дерегуляцію економіки. З іншого боку, хронічна політична нестабільність і глобальна економічна криза зумовили значні фіскальні ризики.

Одним із пріоритетних напрямів цього періоду було зменшення податкового навантаження на бізнес. У 2005–2006 роках розглядалися законопроекти щодо зниження ставок податку на прибуток підприємств і ПДВ. Утім, через дефіцит бюджету ці ініціативи не завжди були реалізовані повною мірою. Частина змін залишалася декларативною, без реального впровадження.

Значну роль у структурі фіскального механізму відігравала тіньова економіка, яка, за оцінками, становила понад 40% ВВП. Держава намагалася протидіяти цьому явищу шляхом удосконалення податкового адміністрування та впровадження електронної

звітності. Проте адміністративний тиск на бізнес залишався високим, що стримувало легалізацію доходів.

Глобальна фінансова криза 2008–2009 років мала катастрофічний вплив на дохідну частину державного бюджету. Значне падіння ВВП (на 15% у 2009 р.) спричинило зменшення надходжень від основних податків. Уряд змушений був збільшити зовнішні запозичення, зокрема через програми співпраці з МВФ [19].

Попри всі труднощі, у 2009–2010 роках розпочалася підготовка до глибокої податкової реформи, яка пізніше матеріалізувалася у прийнятті Податкового кодексу в 2010 році. Уряд декларував перехід до стабільного податкового середовища, зниження корупційних ризиків і спрощення процедур оподаткування.

V етап - 2011–2013 - кодексний підхід до фіскальної системи України.

У 2011 році в Україні набрав чинності Податковий кодекс, який став ключовою подією у розвитку вітчизняної фіскальної системи. Його прийняття знаменувало перехід до кодифікованої форми податкового законодавства, що дозволило систематизувати податки та збори, стандартизувати правила адміністрування, а також наблизити податкову систему до європейських моделей [20].

Кодекс передбачав поділ на дві частини: Загальну, яка регламентує принципи оподаткування, і Спеціальну, що деталізує окремі податки. У ньому було чітко визначено функції податкових органів, права та обов'язки платників податків, процедури апеляцій, штрафи, пільги тощо. Запровадження цього документа дозволило підвищити передбачуваність та юридичну визначеність у податкових відносинах.

У 2012–2013 роках держава продовжувала вдосконалювати податкове адміністрування: створювалися електронні сервіси, зростала роль електронної звітності. Однак низький рівень довіри до податкових органів, високі показники корупції та правова невизначеність обмежували ефективність нововведень.

Попри всі суперечності, прийняття Податкового кодексу стало визначальним кроком до уніфікації та модернізації фіскальної системи. Саме цей етап заклав основу для подальших реформ у сфері адміністрування та оподаткування, зокрема щодо автоматизації процесів і діджиталізації фіскальної служби.

VI етап – 2014–2025 – адаптація фіскального механізму до цілей сталого розвитку.

Україна офіційно приєдналася до глобального процесу реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР) у вересні 2015 року, коли Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», що включає 17 глобальних цілей та 169 завдань. У 2016–2017 роках Україна адаптувала ці цілі до національного контексту, розробивши систему з 86 національних завдань та 172 індикаторів для моніторингу їх виконання. Цей процес завершився публікацією Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» у 2017 році, яка стала основою для подальшої імплементації та моніторингу ЦСР в Україні.

В рамках цього етапу вважаємо доцільним виділити наступні підетапи:

1) 2014–2019 - фіскальна децентралізація та євроінтеграційні зміни - після Революції Гідності 2014 року фіскальна політика України набула нового стратегічного вектора - децентралізації та європейської інтеграції. Цей етап в історії розвитку фіскального механізму був обумовлений не лише внутрішньополітичними запитами, а й зовнішніми чинниками, зокрема Угодою про асоціацію з Європейським Союзом.

Фіскальна децентралізація розпочалася як частина ширшої реформи місцевого самоврядування. У 2015 році було внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, що дозволили передати частину доходів до місцевих бюджетів. Зокрема, частка податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), акцизного збору та єдиного податку

залишалась у розпорядженні громад, а також запроваджено субвенції на освіту, охорону здоров'я та інфраструктуру [21].

Однією з ключових переваг децентралізації стало зростання фінансової самостійності територіальних громад. За даними Мінфіну, доходи місцевих бюджетів у 2014–2019 роках зросли більш ніж удвічі, що дозволило реалізувати тисячі проєктів на місцях - від ремонту доріг до створення ЦНАПів. Водночас це вимагало зміцнення фінансового контролю та підвищення спроможності органів місцевого самоврядування [22].

Важливою подією стало розділення Державної фіскальної служби України (ДФС) на два незалежні органи - Державну податкову службу (ДПС) та Державну митну службу (ДМС) у 2019 році. Це було спрямовано на підвищення ефективності та прозорості управління у фіскальній сфері, а також виконання зобов'язань перед міжнародними партнерами [23].

2) 2020–2022 - цифровізація та податкові інновації - цей період став етапом активної цифровізації фіскального механізму України. В умовах глобальної пандемії COVID-19, економічної нестабільності та зростання соціальних потреб, держава була змушена оперативно адаптувати податкову систему як до нових викликів, так і до сучасних технологічних трендів.

Один із найвизначальніших кроків - інтеграція податкових сервісів до цифрової екосистеми «Дія», що стала символом цифрової трансформації державного управління. У 2020 році в додатку з'явилась можливість реєстрації фізичних осіб-підприємців (ФОП), подання декларацій, зміни КВЕДів, сплати податків, перевірки статусу платника ЄП тощо. Це значно спростило доступ громадян до податкових послуг і підвищило рівень добровільної сплати податків [24].

Пандемія COVID-19 стала викликом для фіскальної системи: скорочення економічної активності, карантинні обмеження та зупинка бізнесу вимагали введення спеціальних податкових інструментів підтримки. Уряд запровадив податкові канікули для окремих категорій платників, зокрема ФОП, скасував штрафи за несвоєчасну сплату податків, а також розширив програми допомоги на основі даних податкової звітності.

Також удосконалювались інструменти електронного адміністрування: поглиблення функціоналу електронного кабінету платника, автоматизація податкових перевірок, підвищення прозорості ПДВ через вдосконалену СЕА. Усі ці зміни вписувалися в ширший контекст цифрової трансформації державного сектору [25].

3) 2022–2025 - військове та поствоєнне фіскальне регулювання - початок повномасштабної агресії росії проти України у лютому 2022 року поставив фіскальну систему держави перед безпрецедентними викликами. Протягом перших місяців війни уряд вжив низку екстрених заходів з метою збереження життєздатності бюджету та підтримки економіки. Основними характеристиками фіскального механізму цього періоду стали мобілізаційний характер, гнучкість податкової політики, активізація цифрових інструментів та критична роль зовнішньої фінансової допомоги.

Одним із перших рішень стало запровадження військового збору (1,5% з доходів фізичних осіб), що став додатковим джерелом фінансування оборонного сектору. Крім того, уряд застосував політику податкового послаблення: зокрема, запроваджено добровільну сплату податків у період активних бойових дій, скасовано низку штрафних санкцій, дозволено працювати в межах спрощеної системи оподаткування для широкого кола суб'єктів господарювання [26].

З огляду на масштабні витрати на оборону, соціальні програми та гуманітарну підтримку, дефіцит бюджету досяг критичних позначок (понад 20% ВВП у 2022 р.). Уряд змушений був звернутися до міжнародних фінансових інституцій - МВФ,

Світового банку, ЄС, США - для залучення грантових і кредитних ресурсів. До середини 2023 року понад 50% видатків державного бюджету фінансувалося за рахунок зовнішньої допомоги [27].

У другій половині 2023 року уряд повернувся до стратегії податкової реформи. Було відновлено контрольні функції податкової служби, активізовано роботу системи електронного адміністрування, зокрема в сфері ПДВ та акцизів. Значну роль відіграли ініціативи щодо гармонізації податкового законодавства з *acquis communautaire* - правовим полем Європейського Союзу. Це, зокрема, включало уніфікацію ставок акцизів, зміни в правилах трансфертного ціноутворення, розширення обміну податковою інформацією.

Водночас у 2024–2025 роках очікується новий етап податкової реформи, яка передбачає перехід від податку на прибуток до податку на виведений капітал, реформу адміністрування ФОП, скорочення фіскальних пільг, а також децентралізацію податкових повноважень. Ці зміни мають стати основою для післявоєнної відбудови економіки та відновлення довіри платників до держави.

Висновки. Ретроспективний аналіз розвитку фіскального механізму України свідчить про його тісну залежність від суспільно-політичного контексту, економічної кон'юнктури та зовнішньополітичних викликів. Пройшовши шлях від пострадянської фрагментованої системи до сучасної, все більш цифровізованої та орієнтованої на європейські стандарти моделі, фіскальний механізм продемонстрував як здатність до адаптації, так і структурні обмеження. Перспективи подальших досліджень фіскального механізму України доцільно зосередити на аналізі його здатності забезпечувати цілі сталого розвитку у посткризовий період. Зокрема, актуальним є вивчення ефективності запровадження податку на виведений капітал, механізмів децентралізації фіскальних повноважень, інтеграції екологічного оподаткування, а також ролі цифрових інструментів у забезпеченні прозорості та підзвітності державних фінансів. Особливої уваги заслуговує дослідження взаємозв'язку між інструментами фіскальної політики та соціально-економічною згуртованістю в умовах післявоєнного відновлення.

1. Як з'явилися цілі сталого розвитку. Програма розвитку ООН в Україні. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainabledevelopment-goals/background.html> (дата звернення 28.04.2025).
2. Гуменюк О. Обґрунтування пріоритетності досягнення цілей сталого розвитку у здійсненні фіскальної. *Світ фінансів*. 2022. № 1(66), С. 89-101. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1419>
3. Бондарук Т. Фіскальна політика України як чинник сталого розвитку територій в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*. 2023. №3(25). С. 57–67. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286686](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286686)
4. Кравець Т. Фіскальна політика в Україні: тренди та перспективи. *Економічний вісник України*. 2024. № 1. С. 3-12.
5. Мельник В., Руденко В. Вплив фіскального механізму на інвестиційний розвиток суб'єктів господарювання у країнах ЄС і в Україні. *Проблеми економіки*. 2022. №2. С. 145-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2022_2_19
6. Цимбал П. В. Податки, податкова система України, податкова злочинність: історія, теорія, практика: монографія. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2007. 320 с.
7. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Харьков: Легас, 2002. Т. 1: Генезис налогового регулирования: в 2 ч. Ч. 1. 665 с.
8. Бойко І. Й. Правове регулювання майнових відносин у Київської Русі (IX-XII ст.). *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. Вип. 70. С. 391-396.
9. Небрат В. Історичний досвід становлення державного бюджету. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2010. Вип. 2. С. 71-82.
10. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць та ін.; відп. ред. В. А. Смолій. Київ: Ніка-Центр, 2011. Т. 1. 696 с.

11. Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Податкова діяльність держави в умовах становлення інформаційної постіндустріальної економіки: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 362 с.
12. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: монографія. Київ: Комп'ютерпрес, 2006. 277 с.
13. Чугунов І. В. Бюджет Української РСР у складі бюджетної системи СРСР. *Наукові праці НДФІ*. 2005. Вип. 4 (33). С. 3-26.
14. Смаглюк В. В. Історичні умови розвитку державної податкової політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №1. С. 93-96.
15. Кравченко В. Історія фінансів України: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 248 с.
16. Бюджетна система України / За ред. В. Ф. Опаріна. К.: КНЕУ, 2003. 400 с.
17. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №37-38. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2542-14#Text> (дата звернення 28.04.2025).
18. Програма технічної допомоги МВФ: звіти місій 2002–2004 рр. URL: <https://imf.org> (дата звернення 28.04.2025).
19. World Bank. Ukraine Economic Update. 2009. URL: <https://worldbank.org> (дата звернення 28.04.2025).
20. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. №13–14. 112 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 28.04.2025).
21. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України» від 28.12.2014 № 79-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text> (дата звернення 28.04.2025).
22. Міністерство фінансів України. Аналітичний звіт про виконання місцевих бюджетів (2014–2019). URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення 28.04.2025).
23. Постанова КМУ №227 від 06.03.2019 р. «Про утворення ДПС та ДМС України». Офіційний вісник України. 2019. №24. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/-zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-km-ukraini/74059.html> (дата звернення 28.04.2025).
24. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про впровадження цифрових сервісів у сфері податків. 2020–2022. URL: <https://diia.gov.ua> (дата звернення 28.04.2025).
25. USAID. Digital Transformation in Ukraine's Public Finance: Assessment Report, 2022. URL: <https://usaid.gov> (дата звернення 28.04.2025).
26. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії в умовах воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 28.04.2025).
27. IMF Ukraine: Article IV Consultation Reports, 2023. URL: <https://imf.org> (дата звернення 28.04.2025).

References

1. "How sustainable development goals came about." United Nations Development Programme in Ukraine, www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainabledevelopment-goals/background.html. Accessed 28 Apr. 2025.
2. Gumenyuk, O. "Justification of the priority of achieving sustainable development goals in fiscal policy." *World of Finance*, no. 1(66), 2022. pp. 89-101, sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1419
3. Bondaruk, T. "Fiscal policy of Ukraine as a factor of sustainable development of territories under martial law." *Economic Horizons*, no. 3(25), 2023. P. 57–67, [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286686](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286686)
4. Kravets T. Fiscal policy in Ukraine: trends and prospects. *Economic Herald of Ukraine*. 2024. No. 1. P. 3-12.
5. Melnik V., Rudenko V. The impact of fiscal mechanisms on the investment development of economic entities in EU countries and Ukraine. *Problems of Economics*, no. 2, 2022. Pp. 145-162. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2022_2_19
6. Tsymbal P. V. Taxes, the tax system of Ukraine, tax crime: history, theory, practice: monograph. Irpin: National University of State Tax Service of Ukraine, 2007.
7. Kucheryavenko N. P. Course on Tax Law: in 6 volumes. Kharkiv: Legas. Vol. 1: Genesis of Tax Regulation: in 2 parts. Part 1. 2002.
8. Boiko I. Y. Legal Regulation of Property Relations in Kievan Rus (9th-12th Centuries). *Current Problems of the State and Law*. 2013. Issue 70. Pp. 391-396.
9. Nebrat, V. Historical experience of the formation of the state budget. *Bulletin of Ternopil National Economic University*. 2010. Issue 2. Pp. 71–82.
10. Economic history of Ukraine: Historical and economic research: in 2 vols. / Editorial board: V. M. Lytvyn (chair), H. V. Boryak, V. M. Heyets, et al.; ed. V. A. Smoliy. Kyiv: Nika-Center. Vol. 1. 2011.
11. Matselyukh, N. P., Maksymenko, I. A., Telishchuk, M. M., et al. *Taxation by the State in the Context of the Formation of a Post-Industrial Information Economy: Monograph*. University of the State Fiscal Service of Ukraine, 2018.
12. Melnyk, V.M. *Taxation: scientific justification and organisation of the process: monograph*. Computer Press, 2006.

13. Chugunov, I.V. "The budget of the Ukrainian SSR as part of the budgetary system of the USSR." *Scientific Works of the NDFI*, issue 4 (33), 2005, pp. 3-26.
14. Smaglyuk, V.V. "Historical conditions for the development of state tax policy in Ukraine." *Investments: practice and experience*, no. 1, 2017, pp. 93-96.
15. Kravchenko V. *History of Finance in Ukraine: Textbook*. Centre for Educational Literature, 2010.
16. Budget System of Ukraine, ed. by V. F. Oparin. KNEU, 2003.
17. The Verkhovna Rada of Ukraine. Budget Code of Ukraine dated. Law of Ukraine. No. 2542-III. 21 June 2001, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2542-14#Text. Accessed 28 Apr. 2025.
18. IMF Technical Assistance Programme: Mission Reports 2002–2004, imf.org. Accessed 28 Apr. 2025.
19. "Ukraine Economic Update. 2009." World Bank, worldbank.org. Accessed 28 Apr. 2025.
20. The Verkhovna Rada of Ukraine. Tax Code of Ukraine. Law of Ukraine. No. 2755-VI. 02 Dec 2010, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text . Accessed 28 Apr. 2025.
21. The Verkhovna Rada of Ukraine. On Amendments to the Budget and Tax Codes of Ukraine. Law of Ukraine. No. 79-VIII. 28 Dec. 2014, zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#Text. Accessed 28 Apr. 2025.
22. The Ministry of Finance of Ukraine. Analytical report on the implementation of local budgets (2014–2019), mof.gov.ua. Accessed 28 Apr. 2025.
23. The Tax Service of Ukraine. On the establishment of the State Tax Service and the State Customs Service of Ukraine. No. 227. 6 March 2019, tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-km-ukraini/74059.html. Accessed 28 Apr. 2025.
24. The Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Report on the implementation of digital services in the field of taxation. 2020–2022, diia.gov.ua. Accessed 28 Apr. 2025.
25. "Digital Transformation in Ukraine's Public Finance: Assessment Report, 2022". USAID, usaid.gov. Accessed 28 Apr. 2025.
26. The Verkhovna Rada of Ukraine. On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts Regarding Action Under Martial Law of Ukraine. No. 2120-IX. 15 March 2022, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text. Accessed 28 Apr. 2025.
27. IMF Ukraine: Article IV Consultation Reports, imf.org. Accessed 28 Apr. 2025.

Дата подання: 28.04.2025